

Date: 5th November-2024

PROFILAKTIKA INSPEKTORLARINING MAST HOLATDAGI SHAXSLARNI
REABLITATSIYA QILISH FAOLIYATIDA UCHRAYOTGAN MUAMMOLAR
TAHLILI

Hoshimjonov Diyorbek Abdurashid o'g'li

O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi 3-bosqich 317-guruh kursanti

Annotatsiya: Mazkur maqolada profilaktika inspektorlari tomonidan mast holatdagi shaxslarni yoki surunkali alkogolizmga muhtal bo'lgan shaxslarni reabilitatsiya qilish tushunchasi, faoliyatni tashkil etish tartibi, huquqiy asoslari, asosiy yo'nalishlari hamda ushbu sohada uchrayotgan muammo va kamchiliklar, ularning yechimlariga doir takliflar yoritib o'tilgan.

Annotation: In this article, the concept of rehabilitation of intoxicated persons or persons suffering from chronic alcoholism by preventive inspectors, the procedure for organizing activities, legal bases, main directions, as well as the problems and shortcomings encountered in this field, and proposals for their solutions are highlighted.

Kalit so'zlar: Alkogolizm, surunkali alkogolizm, reabilitatsiya, reabilitatsiya markazlari, majburiy davolash, mast holatdagi shaxs.

Key words: Alcoholism, chronic alcoholism, rehabilitation, rehabilitation centers, compulsory treatment, drunk person.

Alkogolizmning oldini olish bu - kasalliklarning oldini olish va salomatlikni mustahkamlashga qaratilgan kompleks davlat va jamoat tadbirlari tizimidir. Alkogolizmning oldini olish jarayoni jarayonning turli bosqichlarida amalga oshirilishi va amalga oshirilishi kerak va bu samarali usullarni tanlashga bog'liq.

Alkogolizmning oldini olish faqat kompleks va tizimli ravishda amalga oshirilganda samarali bo'lishi mumkin va kontseptual asosda va tuzilishda turli xil dasturlarni aks ettirmaydi. Bizning ishimiz shaxsiy rivojlanishning dastlabki bosqichlarida noto'g'ri ta'limni tuzatishga va spirtli ichimliklarni noqonuniy tarqatishga qarshi dasturlarni moliyalashtirishga to'g'ri kelishi kerak.

Alkogolizm (lot. alcoholismus), shuningdek ichkilikbozlik, surunkali alkogolizm, surunkali alkogolli intoksikatsiya, etilizm, alkogolli toksikomaniya va boshqalar — surunkali psixik progredient kasallik, toksikomaniyaning bir turi, alkogolga (etil spirtga) ruju qo'yish va unga aqliy va jismoniy jihatdan qaram bo'lish bilan tavsiflanadi. Alkogolizm qabul qilinadigan alkogol miqdorini nazorat qila olishni yo'qotish, alkogolga nisbatan tolerantlikning oshishi (shirakayflikni ta'minlash uchun zarur bo'lgan spirtli ichimlik dozasi ko'payishi), abstinent sindrom, a'zolarning toksik shikastlanishi va mastlik paytida sodir bo'lgan ayrim voqealarni eslay olmaslik bilan xarakterlanadi. Amerika tibbiyot assotsiatsiyasi jurnali (Journal of the American Medical Association) alkogolizmga: «spirtli ichimlik ichishni nazorat qilishning buzilishi, alkogolga ruju qo'yish, salbiy oqibatlariga qaramasdan spirtli ichimliklarni

Date: 5th November-2024

ichishni davom ettirish va fikrlashning buzilishi bilan tavsiflanadigan birlamchi surunkali kasallik» deb ta'rif bergan. DSM-IV (psixiatriya va fiziologiyada diagnostika standarti) ichkilikbozlikni spirtli ichimliklarni takrorlanuvchi salbiy oqibatlariga qaramasdan takroriy ravishda ichish deya ta'riflaydi. APA Dictionary of Psychologic ma'lumotlariga ko'ra, alkogolizm — spirtli ichimliklarga qaramlik terminining kundalik nomidir. Shuni ta'kidlash kerakki, bunda qaysi turdagi qaramlik nazarda tutilganligi haqida bahslar mavjud: jismoniy (abstinent sindromi bilan xarakterlanadi), psixologik (shartli refleksning mustahkamlanishi asosida) yoki har ikkalasi. «Surunkali alkogolizm» atamasi birinchi marta 1849-yilda Shvetsiyalik shifokor va jamoat arbobi M.Guss tomonidan qo'llanilgan bo'lib, bu termin spirtli ichimliklarni uzoq muddat va me'yordan ortiqcha ichishda inson organizmida yuzaga keladigan patologik o'zgarishlarning umumiylikini ta'riflash uchun ishlatilgan. Biroq uzoq vaqt davomida mastlik (spirtli ichimliklarni haddan tashqari iste'mol qilish) va alkogolizm (kasallik) orasida farq yo'q edi. XIX asr va XX asrning boshlarida alkogolga qaramlik odatda dipsomaniya deb atalgan, ammo hozirda bu atama boshqa ma'noga ega. Alkogolizmning kasallik sifatida tasavvurlari E.Krepelin, K.Bongefera, E.Bleuler, S.S.Korsakov, S.G.Jislin, I.V.Strelchukning mehnatlari bilan mustahkamlangan. Alkogolizm 1952-yilda Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti tomonidan kasallik sifatida tasdiqlangan.

Alkogolizm yoki giyohvandlikka muhtalo bo'lganlarni majburiy davolash uchun ixtisoslashtirilgan davolash-profilaktika muassasalariga surunkali alkogolizm yoki giyohvandlikka muhtalo bo'lgan hamda sog'liqni saqlash organlarining narkologik muassasalarida davolanishdan bo'yin tovlovchi, jamoat tartibini, boshqa shaxslar huquqini buzuvchi yoki aholining salomatligi va ma'naviyati xavfsizligiga tahdid qiluvchi bemorlar yuboriladi. Davolash muddati to'g'risidagi masala davolash muassasasi tomonidan komission tartibda, bemor davolash uchun joylashtirilgan kundan boshlab 5 kun muddatda hal etiladi.

Bemorlarni majburiy davolash shaxs davolanayotgan davolash muassasasining komission qarori asosida to'xtatiladi. Davolash muddati 1,5 yildan oshmasligi kerak.

Majburiy davolashga yuborish masalasi 20 kun muddatda bemor yashaydigan joydagi sud tomonidan uning ishtirokida hal etiladi. Bemor uzrli sababsiz sudga kelmagan taqdirda u ichki ishlar organlari orqali majburiy ravishda olib kelinishi kerak. Sudning majburiy davolash to'g'risidagi qarori ustidan u haqida sud qarori chiqarilgan shaxs tomonidan, yohud uning himoyachisi tomonidan shikoyat qilinishi yoki prokuror tomonidan 7 kun muddatda kassatsion tartibda yuqori turuvchi sudga shikoyat arizasi berilishi mumkin.

Majburiy davolanishi kerak bo'lgan alkogolizm yoki giyohvandlikka muhtalo bo'lgan bemorni tekshiruvdan yoki vrachlarning tekshiruvidan o'tkazish narkologik statsionarlarda 10 kun muddat ichida amalga oshiriladi. Majburiy davolashga yuborish maqsadida vrachlarning tekshiruvidan bosh tortgan bemor ham ichki ishlar organlarining ko'magida narkologik statsionarlarda 10 kun muddat ichida majburiy tekshiruvdan o'tkazilishlari kerak.

Xulosa qilib shuni aytishimiz mumkinki, Oila miqyosida alkogolizmning oldini olish bir qator tadbirlarni o'z ichiga oladi: tashkiliy, ijtimoiy, psixologik va pedagogik va tibbiy. Oila miqyosida alkogolizmning oldini olish birgalikda ijodiy faoliyatga qaratilgan o'yin mashg'ulotlaridan foydalanish orqali amalga oshiriladi. Natijada, oila miqyosida alkogolizmning oldini olish va oilaviy munosabatlarni tuzatish texnologiyasi juda ko'p, ularning tanlovi muayyan vaziyatning o'ziga xos xususiyati, oila a'zolarining xususiyatlari, ijtimoiy xodimning professional malakasi bilan belgilanadi. Vaqt o'tishi bilan, har bir tajribali mutaxassis o'z usullarini o'zgartiradi, o'z shakllari, usullari, ish vositalarini yaratadi. Ijtimoiy ishning barcha usullari mohiyati oilaviy alkogolizmning oldini olishdir.

Jahon miqyosida alkogol siyosati Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti tomonidan amalga oshiriladi. 2010-yil may oyida Jenevadagi Jahon sog'liqni saqlash assambleyasi «Spirтли ichimliklarni suiiste'mol qilishni kamaytirish bo'yicha global strategiya» ni qabul qildi. Hisobotda ko'zda tutilgan chora-tadbirlar orasida spirтли ichimliklarni reklama qilishni cheklash, spirтли ichimliklarni sotish punktlarining sonini cheklash va sotish vaqtini qisqartirish, spirтли ichimliklar uchun chakana narxlarni oshirish, spirтли ichimliklarning xavfliligi to'g'risida aholini xabardor qilish, haydovchilar qonida spirтли ichimliklarning ruxsat etilgan darajasini bosqichma-bosqich kamaytirish va boshqalar mavjud edi.